

Motion till riksdagen 2016/17:3636

av **Christina Høj Larsen m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2016/17:121 Åldersbedömning tidigare i asylprocessen

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör genomföra en genomlysning av hur åldersbedömningen genomförts och vilka konsekvenser det har fått och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på hur metoderna för åldersbedömning kan kompletteras med en bedömning av barnets psykosociala utveckling och allmänna mognad och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett beslut om ålder bör gälla först när det vunnit laga kraft och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stryka bestämmelsen om att Migrationsverket inte ska göra någon åldersbedömning eller fatta beslut om ålder om sökanden uppenbart är 18 år eller äldre, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att rätten till medicinsk åldersbedömning bör utökas så att den inte bara gäller för dem som annars skulle anses vara över 18 år, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om att stärka rätten till biträde och tillkännager detta för regeringen.

2 Bakgrund

Regeringen föreslår genom propositionen Åldersbedömningar tidigare i asylprocessen (2016/17:121) förändringar i regelverket för genomförandet av åldersbedömningar av asylsökande ensamkommande barn. Åldersbedömningarna har länge varit otillfredsställande och olika metoder har använts genom åren. Debatt kring dem har pågått under en längre tid, ofta med utgångspunkten att ensamkommande barn ljuger om sin ålder och lurar systemet. Trots vetskapen om att många ensamkommande inte

vet hur gamla de är och att de metoder som använts för ålderbedömningar inte har varit tillförlitliga. Därför välkomnar Vänsterpartiet att en ny ordning som på flera sätt rättar till tidigare problem nu föreslås.

Åldern har stor betydelse i det svenska asylsystemet och rättssystemet, därför är det i många fall viktigt att kunna fastställa en persons ålder. Tyvärr är det ibland omöjligt att fastställa en exakt ålder. De metoder som finns för att bestämma ålder är aldrig fullkomliga utan ger svar inom vissa intervall. Vänsterpartiets kritik mot åldersbedömningar har inte handlat om bedömningarna i sig utan om att metoderna för bedömningarna har varit så osäkra att de leder till bristande rättssäkerhet. Denna åsikt har även delats av ett flertal organisationer och experter, som Advokatsamfundet och Barnläkarföreningen. Nu finns mer tillförlitliga metoder, och ett tydligare regelverk kring hur bedömningarna ska tolkas och genomföras föreslås. Förslaget innebär att reglerna ska tolkas så att de är till fördel för den sökande vid eventuell osäkerhet. Detta välkomnar Vänsterpartiet. Samtidigt finns alltid en risk att bedömningen är missvisande. Därför måste de medicinska bedömningarna kompletteras med andra metoder, till exempel med en psykosocial värdering av mognad. Det måste också finnas möjlighet att göra undantag i särskilda fall, och integriteten hos de som undersöks måste värnas noga.

Regeringen motiverar förslaget med att det ska förhindra att ”vuxna asylsökande bor tillsammans med ensamkommande barn på boenden som är anpassade för barn”, samt att ”resurser avsatta för barn ska inte heller gå till vuxna asylsökande”. Vänsterpartiet instämmer i att det är bra att dessa problem åtgärdas genom förslaget, men vi motiverar snarare behovet av mer rättssäkra åldersbedömningar med att förhindra de godtyckliga uppskrivningar av ensamkommandes ålder som riskerar leda till att de utvisas eller förlorar de rättigheter de har som barn.

2.1 Åldersbedömningar

Metoderna för att göra åldersbedömningar av ensamkommande asylsökande barn har varierat genom åren och gjorts med mer eller mindre godtyckliga metoder. Under en period omkring år 2005 röntgades i stort sett alla, och hela osäkerhetsintervallet utnyttjades då till den asylsökandes nackdel. I och med att nya riktlinjer infördes, med krav på ett osäkerhetsintervall till den sökandes fördel, upphörde i praktiken åldersbedömningarna. Det resulterade i problem med att vuxna placerades i ungdomsboenden. Istället började åldersbedömningar göras efter handläggarnas egna uppfattningar, vilket ledde till tveksamma bedömningar och omfattande kritik.

År 2012 kom Socialstyrelsens nya riktlinjer om hur åldersbedömningar skulle gå till. Utifrån dem gjordes en överenskommelse mellan Migrationsverket, Socialstyrelsen och Svenska Barnläkarföreningen som konstaterade att barnläkare skulle göra bedömningarna med röntgen som en del av underlaget. Åldern skulle fastställas utifrån en samlad bedömning baserad både på de medicinska bedömningarna och barnets psykosociala utveckling och allmänna mognad. Det var barnläkarna som gjorde de samlade bedömningarna, och de lämnade endast de samlade bedömningarna i sin helhet till Migrationsverket. Efter ett tag började Migrationsverket gå runt denna överenskommelse och begära ut röntgenbilderna, som inte är exakta nog, och använde dem som enda underlag. De ignorerade helt enkelt barnläkarnas kunskap och expertis. Barnläkarna vägrade lämna ut röntgenbilderna, varpå Migrationsverket sa upp avtalet. I dagsläget har både barnläkarna och Advokatsamfundet beslutat att inte medverka vid

åldersbedömningar, vilket gör det svårt för barnen att bevisa sin korrekta ålder. I debatten har barnläkarna och Advokatsamfundet ofta beskyllts för att bromsa i frågan och förvärra problemet, när det i grunden var Migrationsverket som bröt överenskommelsen.

Sedan en tid tillbaka har relativt få utredningar och åldersbedömningar gjorts, med undantag för ett stort antal snabba åldersuppskrivningar i anslutning till registrering under slutet av 2015. I slutet av 2016 gjordes också en stor mängd åldersuppskrivningar, ofta på beslutdagen och utan utredning. Nära hälften av de ensamkommande barn från Afghanistan som fick beslut under 2016 fick samtidigt sin ålder uppskriven.

Den 5 mars gick Migrationsverket ut med en kraftig kritik av de åldersbedömningar som gjorts av myndigheten under 2016. I 60 procent av de granskade fallen var åldern inte tillräckligt utredd. Den 18 februari meddelade Migrationsverket att inga fler beslut som behöver innehålla en bedömning av den asylsökandes ålder ska fattas förrän de nya metoder som Rättsmedicinalverket rekommenderat är i bruk. Migrationsverket meddelar också att en särskild ledningsgrupp tillsatts för att stärka kvaliteten och för att utgöra ett stöd för handläggarna, samt att omfattande utbildningsinsatser har inletts. De som har fått beslut och överklagat det kan begära att migrationsdomstolen ber Migrationsverket beställa en medicinsk åldersbedömning av Rättsmedicinalverket.

I debatten framhålls ofta att de flesta ensamkommande barn får uppehållstillstånd. Räknar man in dem som får sin ålder uppskriven blir proportionerna helt annorlunda och majoriteten ensamkommande fick i så fall avslag under 2016. Givetvis kan en del av de vars ålder skrivits upp verkligen ha varit äldre än 18 år. Av statistiken framgår att få beslut har fattats om tidsbegränsat uppehållstillstånd fram till att barnet fyller 18 år eller utvisning med uppskjuten verkställighet, som möjliggjorts av Migrationsverkets rättsliga ställningstagande sommaren 2016. Detta är annars den grupp som skulle ha störst nytta av den kommande möjligheten att få uppehållstillstånd på grund av gymnasiestudier. Om deras ålder skrivs upp på felaktiga grunder förlorar de den möjligheten till tidsbegränsade uppehållstillstånd som de annars hade haft, oavsett om de går i gymnasiet eller inte.

Vänsterpartiet välkomnar Migrationsverkets granskning av de åldersbedömningar myndigheten genomfört och den självkritik myndigheten uttryckt. Mot bakgrund av hur allvarliga fel som uppdragats, hur metoderna för åldersbedömningar varierat genom åren och vilka långtgående konsekvenser besluten får för enskilda individer bör en närmare genomlysning göras av hur ålderbedömningarna genomförts genom åren och vilka konsekvenser det har fått. En sådan genomlysning bör syfta till att klargöra ansvaret för hur bedömningarna gått till och förhindra att liknande brister uppstår på nytt. Regeringen bör genomföra en genomlysning av hur ålderbedömningarna genomförts och vilka konsekvenser det har fått. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3 Förslaget

Vänsterpartiet välkomnar att regeringen lägger fram ett förslag för att förbättra rättssäkerheten i åldersbedömningarna. Det är bra att propositionen tydligt fastslår att principen benefit of the doubt ska gälla och att bedömningarna vid osäkerhet ska tolkas till den sökandes fördel samt att de medicinska åldersbedömningarna ska bekostas av

staten och inte den sökande. Vänsterpartiet välkomnar också att bedömningen görs tidigare i processen och att det kommer att finnas möjlighet att överklaga beslutet, även om det sistnämnda kan stärkas i vissa avseenden. Vänsterpartiet står bakom förslaget, men ser samtidigt flera brister i det som bör åtgärdas.

3.1 Psykosocial utveckling och allmän mognad

Medicinska åldersbedömningar kommer aldrig kunna slå fast en exakt ålder. Även med de nya metoderna som undersöker både tänder och lårben finns risker att bedömningen blir missvisande. Den överenskommelse som Migrationsverket, Socialstyrelsen och Svenska Barnläkarföreningen ingick år 2012 tog hänsyn till detta genom att inkludera barnets psykosociala utveckling och allmänna mognad i underlagen för Migrationsverkets beslut.

Vänsterpartiet menar att en sådan bedömning är ett bra komplement till de medicinska bedömningar som beskrivs i propositionen, eftersom en sådan helhetsbedömning inte endast skulle förlita sig på den kroppsliga utvecklingen. Den psykosociala bedömningen skulle också vara ett extra viktigt underlag i de fall det inte går att genomföra en medicinsk åldersbedömning på grund av att den sökande nekar med hänvisning till exempelvis fysiska eller psykiska skäl. Regeringen bör återkomma med förslag på hur metoderna för åldersbedömning kan kompletteras med en bedömning av barnets psykosociala utveckling och allmänna mognad. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.2 Beslut måste vinna laga kraft

Regeringen förslår att ett tillfälligt beslut om ålder ska gälla omedelbart efter att det fattats. Man ska alltså inte vänta tills det vunnit laga kraft, vid eventuell överklagan. Mot bakgrund av konsekvenserna för den enskilde av en ändrad ålder anser Vänsterpartiet att det vore rimligt att det tillfälliga beslutet blev gällande först när det har vunnit laga kraft. Beslut om ålder bör gälla först när de vunnit laga kraft. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.3 Rätten till medicinsk åldersbedömning

Propositionen säger att Migrationsverket så snart som möjligt ska göra en åldersbedömning och fatta ett tillfälligt beslut om den sökandes ålder om det råder oklarhet om en asylsökande som uppger sig vara ett ensamkommande barn är under 18 år. Är det uppenbart att sökanden är 18 år eller äldre krävs dock inte någon sådan åldersbedömning eller något sådant beslut. Migrationsverket ska ge sökanden tillfälle att genomgå en medicinsk åldersbedömning innan verket fattar ett tillfälligt beslut om ålder som innebär att sökanden bedöms vara 18 år eller äldre.

Vänsterpartiet ifrågasätter att begreppet ”uppenbart” används i lagstiftningen. Vad som är uppenbart för en person behöver inte vara det för en annan då ålder bevisligen är mycket svårt att bedöma. Det finns flera fall då Migrationsverkets handläggare har haft uppfattningen att en asylsökande är uppenbart vuxen, trots att det funnits intyg och andra belägg som tyder på motsatsen. Att låta denna form av bedömning stå för sig själv, utan komplettering eller möjlighet att överklaga, vore mycket olyckligt.

Bestämmelsen om att Migrationsverket inte ska göra någon åldersbedömning eller fatta beslut om ålder om sökanden uppenbart är 18 år eller äldre bör tas bort från lagen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Lagförslaget ger rätt till medicinsk åldersbedömning innan Migrationsverket fattar tillfälligt beslut om den sökandes ålder, om beslutet skulle innebära att den sökande bedöms vara 18 år eller äldre. Vänsterpartiet vill påpeka att andra åldersgränser än 18 år har betydelse för den sökande, även om 18-årsgränsen får ses som den viktigaste. Med det förslag regeringen planerar att lägga fram som ger rätt till uppehållstillstånd för gymnasiestudier kommer ytterligare åldersgränser att spela roll för de asylsökande. Rätten till medicinsk åldersbedömning bör utökas så den inte bara gäller för dem som annars skulle anses vara över 18 år. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.4 Rätten till biträde

Med nuvarande ordning är det inte säkert att ett ensamkommande barn får rätt till biträde i samband med att en åldersbedömning ska göras. Regeringen föreslår inga ändringar i den ordningen genom lagförslaget. Vänsterpartiet menar att åldersbedömningarna och konsekvenserna av dem är så pass betydande att det alltid bör förordnas ett offentligt biträde. I den mån detta anses ogenomförbart med hänvisning till exempelvis alltför långa handläggningstider menar vi att offentligt biträde i varje fall ska beviljas för överklagande av beslut om ålder. Regeringen bör återkomma med förslag om att stärka rätten till biträde. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Christina Höj Larsen (V)

Ulla Andersson (V)

Wiwi-Anne Johansson (V)

Daniel Sestrajcic (V)

Ali Esbati (V)

Daniel Riazat (V)